

Περί απαλλαγής από το μάθημα των Θρησκευτικών

Γράφει ο/η Ομοτ. Καθηγητής Παν. Αθηνών κ. Παναγιώτης Μπούμης

05.09.08

Προ ημερών το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΥΠΕΠΘ) εξέδωσε και απέστειλε την υπ' αριθμ. Πρωτ. 91109/Γ2 - 10/7/2008 Εγκύκλιο προς τις διάφορες εκπαιδευτικές

Διευθύνσεις, όπου μεταξύ άλλων περιελάμβανε τα εξής: «Ύστερα από την υποβολή ερωτημάτων σχετικά με το θέμα της απαλλαγής των μαθητών από το μάθημα των Θρησκευτικών, σας κάνουμε γνωστό ότι για την απαλλαγή αυτή απαιτείται υπεύθυνη δήλωση του κηδεμόνα του μαθητή αν είναι ανήλικος ή του ίδιου αν είναι ενήλικος, στην οποία θα αναφέρεται η επιθυμία απαλλαγής, χωρίς να δηλώνεται ο λόγος της συγκεκριμένης επιλογής».

Α. Εν πρώτοις πρέπει να διευκρινισθεί ότι το μάθημα των Θρησκευτικών σε μεγάλο βαθμό σήμερα, εφ' όσον έχει επικρατήσει ο νηπιοβαπτισμός, αντικαθιστά και τους γονείς και τους αναδόχους στην υποχρέωσή τους να διδάξουν και να μεταδώσουν τις χριστιανικές αλήθειες στα νέα μέλη της Εκκλησίας, τα παιδιά τους ή βαφτιστήρια τους. Και τούτο γίνεται επειδή οι χριστιανοί αυτοί γονείς και ανάδοχοι δεν είναι σε θέση ή δεν έχουν τον απαιτούμενο καιρό να εκπληρώσουν το καθήκον τους αυτό.

Επομένως και για το λόγο αυτό γνώμη και δικαίωμα στην οποιαδήποτε διαδικασία και μεταβολή ως προς τη διδασκαλία των χριστιανικών αυτών γνώσεων ασφαλώς έχουν και τα μέλη αυτά της Εκκλησίας, οι γονείς και οι ανάδοχοι, οι οποίοι έχουν αναδεχθεί και αναλάβει την υποχρέωση αυτή της διδασκαλίας των χριστιανικών αληθειών. Συνεπώς δεν είναι αρκετή η δήλωση του ενός κηδεμόνα ή μόνο του πατέρα ή μόνο του ενήλικου μαθητή, αλλά, απαιτείται η γραπτή συγκατάθεση και των δύο γονέων.

Επιπλέον είναι απαραίτητη και η σύμφωνη γνώμη και του αναδόχου (νονού), ο οποίος κατά τη βάπτιση ανέλαβε τη σημαντική αυτή υποχρέωση και ευθύνη. Γιατί αλλιώς και εάν εγνώριζε τη δυσμενή αυτή εξέλιξη των πραγμάτων ενδεχομένως δεν θα ανελάμβανε την υποχρέωση αυτή, και δεν θα επανεπαύετο στην εκπλήρωση αυτής από την Πολιτεία.

Εκτός αυτών λέμε ότι έχουν λόγο και οι γονείς - ανάδοχοι, επειδή αυτοί και φορολογούνται και για την υποχρέωση και προσφορά αυτή της Πολιτείας. Ότι η Πολιτεία είναι υποχρεωμένη και δεσμευμένη να εκπληρώσει την υποχρέωσή της αυτή, υποδεικνύεται και από το Σύνταγμα της Ελληνικής Πολιτείας του 1975/1986/2001 (άρθρο 16, παρ. 2), όπου ορίζεται: «Η παιδεία αποτελεί βασική αποστολή του κράτους και έχει σκοπό την ηθική, πνευματική και φυσική αγωγή των Ελλήνων, την ανάπτυξη της εθνικής και θρησκευτικής συνείδησης και της διάπλασής τους σε ελεύθερους πολίτες».

Με το άρθρο αυτό διακηρύσσεται πλέον η σαφώς η υποχρέωση, την οποία έχει και αναλαμβάνει το κράτος για την υποστήριξη και την ανάπτυξη της θρησκευτικής συνειδήσεως των ελληνοπαίδων και των Ελλήνων γενικώς. Επίσης εδώ πρέπει να επισημανθεί ότι λόγος γίνεται περί αναπτύξεως της θρησκευτικής συνειδήσεως και όχι της αθρήσκου - αθέου η της θρησκευσιολογικής συνειδήσεως, χωρίς βεβαίως να αποκλείεται και η δια της συγκριτικής θρησκευσιολογίας ανάπτυξη της θρησκευτικής αυτής συνειδήσεως.

Ακόλουθος έρχεται και ο σχετικός νόμος 1566/1985, ο οποίος διασαφηνίζει και διαφωτίζει ακόμη περισσότερο τα πράγματα. Αυτός λέει, ότι το σχολείο οφείλει να «υποβοηθεί τους μαθητές» να γίνονται ελεύθεροι, υπεύθυνοι και δημοκρατικοί πολίτες «και να διακατέχονται από πίστη προς την πατρίδα και τα γνήσια στοιχεία της ορθόδοξης χριστιανικής παράδοσης» (άρθρο 1 παρ. 1α).

Έτσι και ο νόμος αυτός α) προβλέπει και υπαγορεύει την υποχρέωση του κράτους και του σχολείου «να υποβοηθεί τους μαθητές... να διακατέχονται από πίστη προς... τα γνήσια στοιχεία της ορθόδοξης χριστιανικής παράδοσης», β) εξειδικεύει και διευκρινίζει, τι εννοεί ανάπτυξη της θρησκευτικής συνείδησης, και γ) υποδεικνύει ότι αυτή επιτυγχάνεται με την πίστη στα γνήσια και αυθεντικά στοιχεία «της ορθόδοξης χριστιανικής παράδοσης».

Ακόμη έχουμε τις διατάξεις του Καταστατικού Χάρτου της Εκκλησίας της Ελλάδος, ο οποίος έχει ψηφισθεί από την Ελληνική Βουλή και έχει καταστεί και αυτός νόμος (Ν. 590/1977) του Κράτους. Στο 2ο άρθρο του ορίζεται: «Η Εκκλησία της Ελλάδος συνεργάζεται μετά της Πολιτείας, προκειμένου περί θεμάτων κοινού ενδιαφέροντος, ως τα της χριστιανικής αγωγής της νεότητας». Υπογραμμίζουμε την

έκφραση «τα της χριστιανικής αγωγής της νεότητος».

Αλλά και αν υποθέσουμε, ότι τα εν λόγω μέλη της Εκκλησίας, γονείς και ανάδοχοι αδιαφορήσουν η και συμφωνήσουν στην απαλλαγή ενός παιδιού τους από τη διδασκαλία των χριστιανικών αληθειών, είναι υποχρεωμένη να έλθει και να έχει λόγο η ποιμαίνουσα και διακονούσα Εκκλησία.

Η Εκκλησία της Ελλάδος υιοθέτησε και καθιέρωσε το νηπιοβαπτισμό, επειδή είχε υπ' όψη της την εν λόγω υποχρεωτική διαδικασία και διδασκαλία. Εάν όμως η εν λόγω διαδικασία και τακτική καταργηθεί και κανείς δεν διδάξει τα νέα μέλη της τις χριστιανικές αλήθειες είναι υποχρεωμένη η να αντιδράσει και να ανατρέψει τη δυσάρεστη αυτή εξέλιξη η να διδάξει αυτές τις χριστιανικές αλήθειες εκ των υστέρων, μετά το νηπιοβαπτισμό. Δηλ. είναι υποχρεωμένη να δημιουργήσει κατηχητικές σχολές, όπως στους χρόνους της πρώτης Εκκλησίας η να ενισχύσει τα υπάρχοντα κατηχητικά της σχολεία, στα οποία θα είναι υποχρεωμένα τα νέα μέλη της, τα οποία θα έχουν βαπτισθεί χωρίς να κατηχηθούν, να φοιτήσουν σ' αυτά, προκειμένου να απολαμβάνουν τα προνόμια ενός μέλους της Εκκλησίας..

Αυτό συνεπάγεται ότι δεν θα μπορούν τα μέλη της, τα οποία δεν θα έχουν διδαχθεί το μάθημα των θρησκευτικών επαρκώς στο σχολείο η δεν θα έχουν φοιτήσει και αποφοιτήσει επιτυχώς (κατόπιν εξετάσεως) από τα κατηχητικά σχολεία να συμμετέχουν ενεργώς στη ζωή της Εκκλησίας. Π.χ. δεν μπορούν (και να απαιτούν) να γίνονται ανάδοχοι, να βαπτίζουν παιδιά, εφ' όσον και οι ίδιοι δεν θα γνωρίζουν επαρκώς τα της χριστιανικής πίστεως. Επίσης δεν θα μπορούν να υπανδρεύονται – νυμφεύονται εκκλησιαστικώς με το μυστήριο του γάμου, εφ' όσον προηγουμένως δεν θα είναι ενημερωμένοι και κατηχημένοι σχετικώς και επαρκώς με τα τελούμενα στο μέγα αυτό μυστήριο (Εφεσ . 5, 22εξ.).

Βεβαίως εκτός των δύο αυτών περιπτώσεων μπορεί κάποιος να αναφέρει και άλλες ανάλογες.

Αλλιώς: Το αποτέλεσμα θα είναι να έχουμε δύο τάξεις μέσα στην Εκκλησία: Μία των κατηχηθέντων πιστών και μία των μη κατηχηθέντων... με άνιση αντιμετώπιση και μεταχείριση.

Β. Αλλ' εκτός από τη διαφορετικότητα - ανισότητα αυτή μεταξύ των μελών της Εκκλησίας και κατ' επέκταση της Ελληνικής κοινωνίας και Πολιτείας, με την παράδοση και ελλειμματική και ατελή αυτή διάταξη, δημιουργείται και μία άλλη ανισότητα μεταξύ των πολιτών – μαθητών: Όταν κάποιοι μαθητές παρακολουθούν ένα μάθημα λιγότερο από τους άλλους συμμαθητές τους και παρ' όλα ταύτα αποκτούν τον ίδιο τίτλο σπουδών (ενδεικτικό - απολυτήριο) αυτό

σημαίνει ότι έχουν προνομιακή μεταχείριση. Αυτό γίνεται κατανοητό περισσότερο, εάν λάβουμε υπ' όψη ότι τις ώρες που παρακολουθούν οι άλλοι ένα μάθημα του Γυμνασίου - Λυκείου αυτοί θα έχουν μερικές ώρες ελεύθερες η για να καταρτισθούν σε κάποια άλλα μαθήματα, τα οποία θα τους χρειασθούν, για να εισαχθούν σε ανώτατα ιδρύματα η ακόμη και για να ξεκουρασθούν από το φόρτο των άλλων μαθημάτων.

Φυσικά θα μπορούσε κανείς να ισχυρισθεί ότι η ανισότητα αυτή μπορεί να θεραπευθεί με την εισαγωγή ενός άλλου μαθήματος υποχρεωτικού για τους απέχοντας από το μάθημα των θρησκευτικών. Αυτός όμως ο ισχυρισμός, μήπως υποκρύπτει και υποδηλώνει διάθεση η τάση υποβαθμίσεως και καταργήσεως του μαθήματος των θρησκευτικών και άρα καταστρατηγήσεως και του Συντάγματος και των Νόμων, τους οποίους αναφέραμε προηγουμένως;

Βεβαίως υπάρχει και μία άλλη λύση, για να θεραπευθεί η εν λόγω ανισότητα: Να μπορούν οι μαθητές, οι οποίοι θα συμμετέχουν και θα διδάσκονται το μάθημα των θρησκευτικών, να ζητούν την απαλλαγή τους κατά την προτίμησή τους από ένα άλλο μάθημα π.χ. μαθηματικά η ξένη γλώσσα, και μάλιστα «χωρίς να δηλώνεται ο λόγος της συγκεκριμένης επιλογής» τους. Και τούτο γιατί ίσως έχουν κάποια αδυναμία στα μαθηματικά η κάποια απέχθεια προς τη συγκεκριμένη γλώσσα, πράγματα που ανήκουν στα προσωπικά δεδομένα και μάλιστα τα αυστηρώς, όπως και κάθε αδυναμία η ασθένεια.

ΔΙΑ ΤΑΥΤΑ

Και για πολλά άλλα κρίνεται η εν λόγω Εγκύκλιος κατ' αρχάς ως πρόχειρη, εσπευσμένη και βεβιασμένη εν μέσω θερινών διακοπών και εν τέλει αδόκιμη, επιζήμια και αντισυνταγματική.

Β. Οι «κατά συρροήν» εγκύκλιοι του Υπουργείου Παιδείας για το μάθημα των Θρησκευτικών

Μετά την υπ' αριθμ. Πρωτ. 91109/Γ2- 10/7/2008 Εγκύκλιο, η οποία μεταξύ άλλων περιελάμβανε τα εξής: «Υστερα από την υποβολή ερωτημάτων σχετικά με το θέμα της απαλλαγής των μαθητών από το μάθημα των Θρησκευτικών, σας κάνουμε γνωστό ότι για την απαλλαγή αυτή απαιτείται υπεύθυνη δήλωση του κηδεμόνα του μαθητή αν είναι ανήλικος η του ίδιου αν είναι ενήλικος, στην οποία θα αναφέρεται η επιθυμία απαλλαγής, χωρίς να δηλώνεται ο λόγος της συγκεκριμένης επιλογής», το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων εξαπέστειλε την υπ' αριθμ. 104071/Γ2 - 4/8/2008 εγκύκλιο.

Αυτή διαλαμβάνει τα εξής:

«Σε συνέχεια της υπ' αριθμ. 91109/Γ2-10/7/2008 εγκυκλίου μας και προκειμένου να αποσαφηνισθούν τυχόν παρερμηνείες που δημιουργήθηκαν με αφορμή τη διαδικασία απαλλαγής κάποιων μαθητών από το μάθημα των Θρησκευτικών, διευκρινίζονται τα εξής:.. β) Για τους γονείς των ανήλικων μαθητών η τους ίδιους τους μαθητές, εάν είναι ενήλικοι, που για λόγους συνείδησης δεν επιθυμούν να παρακολουθήσουν το μάθημα των Θρησκευτικών, δεν είναι αναγκαία η αιτιολόγηση της άρνησης στην υπεύθυνη δήλωση που απαιτείται. Διαδικασία άλλωστε που ακολουθείται στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση για πάρα πολλά χρόνια».

Δεν αρκέστηκε όμως το ΥΠΕΠΘ σ' αυτές τις δύο Εγκυκλίους. Αλλά ακολούθως και μετά προφανώς από σχετικές αντιδράσεις εκκλησιαστικών, θεολογικών και άλλων παραγόντων εξέδωσε και τρίτη σχετική εγκύκλιο: Την υπ' αριθμ. Πρωτ. Φ12/977/109744/Γ1 – 26/8/2008. Αυτή μας λέει τα εξής:

«Σας ενημερώνουμε ότι οι μη Ορθόδοξοι μαθητές δηλ. οι αλλόθρησκοι η ετερόδοξοι, οι οποίοι σύμφωνα με την υπ' αριθμ. 104071/Γ2/4.8.2008 εγκύκλιο του ΥΠΕΠΘ απαλλάσσονται από το μάθημα των Θρησκευτικών για λόγους συνείδησης, κατά την ώρα διδασκαλίας του συγκεκριμένου μαθήματος παρακολουθούν υποχρεωτικά τη διδασκαλία διαφορετικού διδακτικού αντικειμένου σε άλλο τμήμα της ίδιας τάξης.

Στην περίπτωση, που η συγκεκριμένη τάξη λειτουργεί μόνο με ένα τμήμα, οι μαθητές αυτοί παρακολουθούν εκπαιδευτικό πρόγραμμα που καθορίζεται για το σκοπό αυτό από το Σύλλογο Διδασκόντων του Σχολείου. Για μεν τους αλλοδαπούς το πρόγραμμα αφορά στο μάθημα της ελληνικής γλώσσας, για δε τους υπόλοιπους μάθημα ανάλογο με τις μαθησιακές τους ανάγκες».

Εν πρώτοις θα είχαμε να παρατηρήσουμε ότι όπως «Εν τη πολυλογία ουκ εκφεύξει αμαρτίαν (=σφάλμα)» έτσι και «στην παλλιλογία δεν θα αποφύγεις τις αντιφάσεις η έστω ασάφειες».

Ειδικότερα θα είχαμε να παρατηρήσουμε τα εξής:

Η 1η και η 2η Εγκύκλιος δεν κάνουν διάκριση μεταξύ Ορθοδόξων και αλλοθρήσκων ετεροδόξων. Άρα είναι γενικές. Αναφέρονται προφανώς σε όλους τους μαθητές.

Η 3η Εγκύκλιος κάνει διάκριση. Αναφέρεται μόνο στους αλλόθρησκους - ετερόδοξους. Αφήνει όμως έξω τους Ορθοδόξους. Δεν κάνει λόγο γι' αυτούς. Άρα είναι ειδικότερη.

Η 3η Εγκύκλιος, λοιπόν, λέει ότι οι αλλόθρησκοι - ετερόδοξοι θα πάρουν και θα παρακολουθήσουν υποχρεωτικά άλλο μάθημα αντί των θρησκευτικών. Για τους Ορθόδοξους δεν κάνει λόγο. Τι θα γίνεται μ' αυτούς;

Θα έλεγε κανείς ότι με την 3η Εγκύκλιο θέλει να διευκρινίσει, ότι και στην 1η και στη 2η Εγκύκλιο κάνει λόγο για τους αλλόθρησκους - ετερόδοξους. Οι Ορθόδοξοι, υπονοεί ίσως, δεν μπορούν να μην παρακολουθούν θρησκευτικά.

Όμως όταν στη 2η Εγκύκλιο μιλάει αορίστως περί απαλλαγής κάποιων μαθητών και όχι συγκεκριμένως ποιών (π.χ. αλλόθρησκων - ετερόδοξων) από το μάθημα των θρησκευτικών, τα πράγματα αντί να διευκρινίζονται, συγχέονται. Μπορεί εύκολα να ισχυρισθεί ένας άλλος ότι μέσα στο «κάποιοι» υπάγονται και Ορθόδοξοι μαθητές.

Ο ισχυρισμός αυτός ενισχύεται και από το γεγονός ότι η 3η Εγκύκλιος αναφέρεται μόνο στη 2η Εγκύκλιο και όχι στην 1η, πράγμα που μπορεί να σημαίνει ότι δεν θέλει να θίξει την 1η που αναφέρεται γενικά χωρίς προσδιορισμό σ' όλους τους μαθητές (ορθόδοξους - ετερόδοξους).

Η εντύπωση αυτή περί γενικότερης και για Ορθόδοξους μαθητές ισχύος της διαδικασίας απαλλαγής κατά την 1η Εγκύκλιο ενισχύεται και από το ότι στη 2η Εγκύκλιο, θέλοντας να ενισχύσει τη θέση της 1ης γράφεται: «Η ανωτέρω Εγκύκλιος (η 1η) μας εναρμονίζει με τις αποφάσεις (ποιές;) του ευρωπαϊκού Δικαστηρίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των ανεξαρτήτων αρχών της χώρας μας».

Εν πάση περιπτώσει εάν με την 2η και 3η Εγκύκλιο θέλει να διευκρινίσει ότι (και στην 1η) αναφέρεται μόνο στους αλλόθρησκους - ετερόδοξους, τότε θα πρέπει το ΥΠΕΠΘ να γνωρίζει ότι αυτό γινόταν και με τις παλαιότερες Εγκυκλίους του (π.χ. επί Μ. Γιαννάκου). Τι χρειαζόταν η Εγκύκλιος της 10-7-2008;

Ούτως εχόντων των πραγμάτων χρειάζεται δυστυχώς και άλλη Εγκύκλιος του ΥΠΕΠΘ διευκρινιστική.

Συναφώς θα πρέπει να γνωρίζει ο αρμόδιος του εν λόγω Υπουργείου Παιδείας ότι «σοφόν το σαφές». Βεβαίως τα παραπάνω φαινόμενα οφείλονται και στο βεβιασμένο και εσπευσμένο εντός του καλοκαιριού της εκδόσεως των εν λόγω εγκυκλίων. «Όποιος βιάζεται σκοντάφτει».

Μέχρι, λοιπόν, της εκδόσεως της επόμενης, αναγκαίας και επείγουσας, Εγκυκλίου ισχύουν όσα σημειώσαμε στην προηγούμενη γνωμοδότηση.